Impact Factor 6.261 ISSN- 2348-7143

INTERNATIONAL RESEARCH FELLOW ASSOCIATION'S

RESEARCH JOURNEY

UGC Approved Multidiciplinary international E-research journal

PEER REFREED & INDEXED JOURNAL

23 March 2019, Special Issue- 168 (II)

Globalisation : Challenges and Opportunities for India

Chief Editor
Dr. Dhanraj T. Dhangar
Assist. Prof. (Marathi)
MGV'S Arts & Commerce college,
Yeola, Dist. Nashik (M.s.) India

Executive Editor of This Issue
Dr. Shivaji Dalnar
Principal
Punyashlok Ahilyadevi Holkar Mahavidyalaya,
Ranisawargaon, Tq. Gangakhed , Dis. Parbhani

Co-Editor
Dr. Bonnar R.Y.
Dept. of Economics
PAH Mahavidyalaya, Ranisawargaon, Tq. Gangakhed , Dis. Parbhani

Prof. Sonner V.B.
Dept. of Political Science
PAH Mahavidyalaya, Ranisawargaon, Tq. Gangakhed , Dis. Parbhani

RESEARCH JOURNEY International Multidisciplinary E-Research Journal | ISSN- 2348-7143
Impact Factor - (SJIF) – 6.261, (CIF) - 3.452, (GIF) –0.676 Special Issue – 168 (II) | March 2019 | UGC Approved No. 40705
Agriculture & Water Management in Historical Period in India

Impact Factor – 6.261 ISSN – 2348-7143
INTERNATIONAL RESEARCH FELLOWS ASSOCIATION'S

RESEARCH JOURNEY

Multidisciplinary International E-research Journal
PEER REFREED & INDEXED JOURNAL

23nd March 2019 Special Issue- 168 (II)

Globalisation: Challenges and Opportunities for India

Chief Editor -
Dr. Dhanraj T. Dhangar,
Assist. Prof. (Marathi)
MGV'S Arts & Commerce College,
Yeola, Dist – Nashik [M.S.] INDIA

Executive Editor of This Issue
Dr. Shivaji Dalnar
Principal
Punyashlok Ahilyadevi Holkar Mahavidyalaya,
Ranisawargaon, Tq. Gangakhed , Dis. Parbhani

Co- Editor of This Issue
Dr. Bonnar R.Y.
Dept. of Economics
PAH Mahavidyalaya, Ranisawargaon, Tq. Gangakhed , Dis. Parbhani

Prof. Sonner V.B.
Dept. of Political Science
PAH Mahavidyalaya, Ranisawargaon, Tq. Gangakhed , Dis. Parbhani

PRINCIPAL
Shivaji College, HINGOLI

INTERNATIONAL RESEARCH FELLOWS ASSOCIATION'S
RESEARCH JOURNEY

Multidisciplinary International E-research Journal
PEER REFREED & INDEXED JOURNAL

SPECIAL ISSUE – 168 (II)

Title of the issue : **Globalisation: Challenges and Opportunities for India**

SWATIDHAN INTERNATIONAL PUBLICATIONS

© All rights reserved with the authors & publisher Price : Rs. 400/-

PUBLISHED BY

Mrs. Swati Dhanraj Sonawane,
Director, Swatidhan International Publications, Nashik
E-mail : swatidhanrajs@gmail.com Website : www.researchjourney.net

PRINTED BY

Shaury Publication
Kapil Nagar, Latur-413512

EDITION :
23nd March 2019

PRICE : 400 /-

PRINCIPAL
Shivaji College, HINGOLI

RESEARCH JOURNEY International Multidisciplinary E-Research Journal | ISSN- 2348-7143
Impact Factor - (SJIF) – 6.261, (CIF) - 3.452, (GIF) –0.676 Special Issue – 168 (II) | March 2019 | UGC Approved No. 40705
Agriculture & Water Management in Historical Period in India

Index

1. महिला सशक्तिकरण और ग्रामीण विकास — 11
   डॉ.सुनीता श्रीवास्तव
2. विमुद्रीकरण का बेरोजगारी पर हुआ असर एक अध्ययन — 14
   प्रा. डॉ. सुर्यकांत पवार
3. भारतीय नक्षलवाद — 16
   प्रा. डॉ. सिद्धेश्वर शेटकर
4. "भारतातील नक्षलवाद" — 18
   कु. पुजा कमलाकर तिप्पणबोने
5. जागतिकीकरणाचे भारताच्या राजकीय व्यवस्थेवरील परिणाम — 20
   सुभाष पोले
6. वाढता दहशतवाद : भारतीय सुरक्षा व्यवस्थे समोरील एक प्रमुख अव्हान — २३
   प्रा. सोनवणे जी.एन
7. जागतिकीकरण आणि उच्च शिक्षणापुढील आव्हाने — 25
   प्रा. डॉ. विलास तुळशीराम ठाकूर
8. योगातुन आरोग्याकडे — 27
   डॉ. फड एल. एच.
9. "जागतिकीकरण आणि राष्ट्रीय सुरक्षेपुढील आव्हाने" — 31
   डॉ. बी. डी. तोडकर
10. 'जागतिकीकरण' वास्तव आणि अपरिहार्यता — 35
    डॉ.भुजंग विठ्ठलराव पाटील
11. भारतातील दहशतवाद — ३८
    गडदरे आनंदा बबन
12. "जागतिकीकरण आणि भारतीय संस्कृती" — ४०
    भिकाणे शोभा राजेंद्र
13. भारतातील शेतकरी आत्महत्या कारणे आणि उपाय — 43
    प्रा.डॉ. शिवाजी पाते
14. जागतिकिकरण आणि ई–बुक्स — 46
    संतोष किर्तनकार
15. जागतिकीकरण आणि सामाजिक समस्या : एक विश्लेषण — 49
    प्रा. डॉ. आनेराव एम. एम.
16. जागतिकीकरण आणि दारिद्र्य : एक अभ्यास — 52
    दलित सुभाषराव कांबळे , प्रा.डॉ. दिपक धारवाडकर
17. जागतिकीकरणाचे भारतीय शेतीवर परिणाम — 55
    प्रा. डॉ. बी. एस. मुजमुले
18. जागतिकीकरणाचे भारतावरील परिणाम — 58
    प्रा. एन.आर. हुरगुळे
19. भारतीय लोकशाहीपुढील आव्हाने — 60
    प्रा. के.जे. खंदारे
20. 'दहशतवाद' – भारतासमोरील आव्हान — ६२
    प्रा. रामप्रसाद व्हडगीर

PRINCIPAL
Shivaji College, HINGOLI

RESEARCH JOURNEY International Multidisciplinary E-Research Journal | ISSN- 2348-7143
Impact Factor - (SJIF) – 6.261, (CIF) - 3.452, (GIF) – 0.676 Special Issue – 168 (II) | March 2019 | UGC Approved No. 40705
Agriculture & Water Management in Historical Period in India

जागतिकीकरणाचे भारतावरील परिणाम

प्रा. एन.आर. हुरगुळे
विभाग प्रमुख, समाजशास्त्र विभाग, शिवाजी कॉलेज, हिंगोली

प्रस्तावना

मागील दोन दशकापासून जागतिकीकरणाचे वारे सर्वत्र वाहत आहेत. जागतिक आणि स्थानिक असा भेद नष्ट करून संपूर्ण जगाला एकत्र आणण्याचा हा प्रयत्न आहे. या प्रयत्नात आर्थिक सुधारणेच्या माध्यमातून सामाजिक, सांस्कृतिक व राजकीय क्षेत्रात फार मोठे बदल घडून येत आहेत. वाहतूक व दळणवळणाच्या अतिजलद साधनांचा झालेला विकास प्रसार माध्यमांची प्रगती आणि माहिती तंत्रज्ञानाचा झालेला प्रसार. या सर्व कारणांमुळे संपूर्ण जग एकमेकांच्या अगदी जवळ आले आहे. घरी बसल्या–बसल्या जगातील कोणत्याही भागाशी आता संपर्क स्थापन करता येतो. तसेच जगातील कोणत्याही देशात उत्पादित झालेल्या वस्तू कोठेही सहजतेने उपलब्ध होवू शकतात. या सर्व प्रक्रियेच्या माध्यमातून जगभरातील सामाजिक संबंध अधिक घनिष्ठ होत आहेत. या सर्वांना जागतिकीकरणाचे नाव दिले जात आहे.

जागतिकीकरणाची सुरूवात प्रामुख्याने आर्थिक क्षेत्रात झाली. जागतिक बाजारासाठी देशाची अर्थव्यवस्था खुली करून देणे हे मुख्य तत्व घेवून आर्थिक सुधारणा लागू करण्याचे आवाहन जगातील सर्व राष्ट्रांना करण्यात आले. आर्थिक बदलातून अनेक सामाजिक, सांस्कृतिक व राजकीय बदल घडून एक नवीन व्यवस्था अस्तित्वात आली. या व्यवस्थेच्या प्रभावापासून आज कोणताही देश अलिप्त नाही.

जागतिकीकरणाच्या व्याख्याः–

1) ॲन्थनी गीडेन्सः–

"विभिन्न लोक आणि जगातील विभिन्न क्षेत्रामध्ये वाढत असणारी पारस्परिकता आणि परस्पर निर्भरता म्हणजे जागतिकीकरण होय.

2) मालकोम वाटर्सः–

"जागतिकीकरण ही एक सामाजिक प्रक्रिया आहे. जिच्या अंतर्गत सामाजिक व सांस्कृतिक व्यवस्थेवर असणारे भौगोलिक प्रभाव दूर होतात आणि भौगोलिक सीमा अनावश्यक आहेत यी जाणीव लोकांना होते."

जागतिकीकरणाचे स्वरूपः–

जागतिकीकरणाची प्रक्रिया ही प्रामुख्याने आर्थिक क्षेत्रासोबत निगडीत आहे. आर्थिक बदलातून संपूर्ण जगासाठी एकात्म स्वरूपाची आणि परस्परांवर आश्रित अशी जागतिक अर्थव्यवस्था प्रस्थापित करण्याचा प्रयत्न प्रगत राष्ट्राकडून केला जात आहे. जागतिकीकरणाच्या आर्थिक पैलूपेक्षा सामाजिक व सांस्कृतिक पेलू अधिक जटील व गुंतागुंतीचा ओ. जागतिकीकरणातून बहुतवादी संस्कृतीला महत्व प्राप्त झाले आहे. जागतिकीकरणातील समाज व संस्कृतीचे स्वरूप प्रामुख्याने धर्मनिरपेक्ष आहे.

जगतिकीकरणाच्या संदर्भात राष्ट्र राज्यांची संकल्पना मोडीत काढली आहे. त्यांच्या मते आमच्या जीवनातील मोठमोठया समस्यांचे निराकरण करण्याच्या दृष्टीने राष्ट्र राज्ये खूपच छोटी आहेत.

- जागतिकीकरणामुळे जगातील सर्व राष्ट्र, राज्य आर्थिक आणि सांस्कृतिक एकतेच्या सूत्रात बांधली गेली.
- जागतिकीकरणातून नवीन राजकीय संस्कृती उदयास येत आहे.
- जागतिकीकरणामुळे जागतिक शासनाच्या दिशेने वाटचाल सुरू झाली आहे असे काही लोकांना वाटते.
- जागतिकीकरणाच्या माध्यमातून 'जागतिक व्यवस्था' सिध्दांत मांडण्याचा प्रयत्न होत असून आंतरराष्ट्रीय संबंध आणि सामायिक राजकीय संस्कृतीच्या विकासाला प्रोत्साहन मिळत आहे.

जागतिकीकरणाचे भारतावरील परिणामः–

1991 मध्ये भारत सरकारने नवीन आर्थिक धोरण जाहीर केले. त्यावेळी नरसिंहराव पंतप्रधान व डॉ. मनमोहनसिंग केंद्रीय अर्थमंत्री होते. या धोरणात उद्योग, सार्वजनिक क्षेत्र, राजकोषविषयी धोरण, किंमत धोरण यांच्याशी संबंधित उपायांचा समावेश होता. जागतिकीकरण, उदारीकरण व खाजगी प्रकरण हि या नवीन आर्थिक धोरणाची वैशिष्टे होती. या धोरणाव्दारे भारतात नवीन आर्थिक युगाचा सूत्रपात झाला. संधीय बाजारव्यवस्था हे या अर्थव्यवस्थेचे वैशिष्टये होते.
पंडीत नेहरूंच्या काळात भारताची अर्थव्यवस्था नियंत्रित अर्थव्यवस्थो होती. पंचवार्षिक योजना पूर्ण शक्तिनिशी राबविल्या जात होत्या.

1) विदेशी कर्जः–

1991 पर्यंत विदेशी कर्जाचे संकट भारतासमोर उपस्थित झाले होते. विदेशाकडून घेतलेल्या कर्जाची परतफेड वेळेवर झाल्यामुळे 1980 पासून भारताच्या अंदाजपत्रकातील घाटा सतत वाढत होता.

2) भ्रष्टाचारः–

भारतात आर्थिक क्षेत्रातील भ्रष्टाचार फार मोठया प्रमाणावर वाढला आहे. वरिष्ठ पातळीवरून अगदी खालच्या पातळीपर्यंत भ्रष्टाचाराची पाळेमुळे रूजलेली आहेत.

3) कर्जाचया रकमेचा चुकीचा वापरः–

भारताने परदेशाकडून तसेच देशी संस्थांकडून घेतलेल्या कर्जाचा वापर उत्पादन कार्यासाठी न करता लोकप्रिय अशा कल्याणकारी योजनांसाठी केला. म्हणजेच घेतलेले कर्ज उपभोगासाठी खर्च करण्यात आले. विकास कामांना खीळ बसले व अंदाजपत्रक घाटयात जाऊ लागले.

PRINCIPAL
Shivaji College, HINGOLI

RESEARCH JOURNEY International Multidisciplinary E-Research Journal | ISSN- 2348-7143
Impact Factor - (SJIF) – 6.261, (CIF) - 3.452, (GIF) –0.676 Special Issue – 168 (II) Agriculture & Water Management in Historical Period in India | March 2019 | UGC Approved No. 40705

4) संरचनात्मक अनुकूलन:–

भारतात जागतिकीकरणाची सुरूवात आंतरराष्ट्रीय मुद्रानिधी आणि जागतिक बँकेच्या कार्यपध्दतील अनुसरून संरचनात्मक अनुकरणाने झाली. या दोन्ही संस्थांनी भारताला स्थायीकरणाचा पर्याय दिला. त्यानूसार मुद्रास्फिती थांबविणे आणि कर्जाची परतफेड करणे.

5) राजकीय दबाव:–

भारताच्या नियंत्रित अर्थव्यवस्थेत लायसन्स, परमिट, कोटा पध्दती प्रचलित होती. परदेशी मालाच्या आयातीवर भारी कर घ्यावा लागत असे. निर्यातीवर सुध्दा अनेक बंधने होती. परंतू भारताच्या अर्थव्यवस्थेतील तूट वाढू लागली तेव्हा सरकारवर राजकीय दबाव वाढू लागला. त्यामुळे उदारीकरण व खाजगीकरणाच्या माध्यमातून जागतिकीकरणाच्या धोरणाचा स्विकार करणे भाग पडले.

सारांश:–

अशा प्रकारे भारतातील शासनसंस्था जागतिक संस्थाच्या हातातील कळसूत्री बाहुली बनत चालले आहे. जागतिक आर्थिक धोरणानूसार भारताला सर्व क्षेत्रात काम करावे लागत असल्यामुळे राज्यसंस्थेचा प्रभाव कमी झाला आहे. आंतरराष्ट्रीय राजकारणात भारताची पत आता पूर्वीसारखी राहिलेली नाही. एक बाजारपेठ म्हणून जगातील प्रगत राष्ट्रे भारताकडे पाहत आहेत.

संदर्भग्रंथ सूची:–

1) Globalization Public Administration, M.C. Pawar, Educaitonal Publication, Aurangabad – 2015.
2) New Educational Policy & High. Education, Ganesh Bokare, Harshwardhan Publication, Parli, 2019.
3) Present Sceneriq of Indian Democracy, Balasaheb Jadhav, Deshmukh Publication, Buldana, 2019.
4) राज्यशास्त्र, शेख हाशम आणि गवई, विश्व प्रकाशन, नागपूर, 2006.
5) भारतीय अर्थव्यवस्था विकास व पर्यावरणात्मक अर्थशास्त्र, जी.एम. झामरे, पिंपळापूरे ॲन्ड कं. पब्लिशर्स, नागपूर 2015.

PRINCIPAL
Shivaji College, HINGOLI